

AZ ÖNKÉNTESÉG MINT TÁRSADALMI ÉS KÖZÖSSÉGI BEFOGADÁS AZ IDŐSKORÚAKNÁL – EGY FINN VIZSGÁLAT TANULSÁGAI

LAKI ILDIKÓ¹

Utta Tiittanen – Riitta Turjamaa (2022): Social inclusion and communality of volunteering: A focus group study of older people's experiences. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 19(9). 5141. pp. 1-10.

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2022.4.130-134>

BEVEZETÉS

Napjaink izgalmas vizsgálati területeként jelennek meg a különböző korosztályokhoz tartozó emberek önkéntességben való részvételére irányuló kutatások, azok eredményeinek feldolgozása, adaptálása. Ennél talán még érdekesebb téma a 65 éven felüliek önkéntességének vizsgálata, különös tekintettel annak a közösségi beilleszkedésre gyakorolt hatása.

A közösségi szemlélet a társadalmi integráció elősegítésében szerepet játszó működési mechanizmus, mely motiváción, ösztönzésen alapul, ami egyaránt érvényes az idős vagy fiatal csoportba tartozókra. Tapasztalható, hogy világszerte emelkedik a várható élettartam, egyre idősebbek és hosszabb életűek leszünk. Az idős emberek számára is egyre fontosabb az, hogy részt vegyenek a közösségekben, csoportokban, hiszen ez hatást gyakorol az egészségükre, szociális kompetenciáikra, csökkentve magányosságukat, társadalmi kirekesztettség érzetüket.

A szociális mellett az egészségügyi rendszer is megpróbál megfelelni az idősek elvárásai által támasztott kihívásoknak, az otthonában élő idősödő lakosság igényeinek figyelembevételével.

¹ Laki Ildikó (PhD) docens, Milton Friedman Egyetem

Ennek hatékony eszközeként jelenik meg az önkéntesség, amely e korosztály számára egyértelműen a társadalmi integráció elvének gyakorlati megvalósításában segíthet.

Mint ismert, az önkéntesség ösztönzi, inspirálja a bevontak aktivitását, összefonódva a befogadással és a közösségi érzéssel. Az idősek úgy vélik, ez a tevékenység lehetőséget teremt arra, hogy változtassanak életükön, egyéni ötleteiket megvalósíthassák, kiteljesedhessenek.

Számos tanulmány (lásd például Pettigrew et al. 2020) arra mutatott rá, hogy a közösségiség/közösségi érzés (communality/sense of communality) és a befogadás impressziója pozitív hatást gyakorolhat az idősek általános jólétére, életlehetőségeikre is. A cselekvés, a közösségért vállalt feladatok, a „másokról való gondoskodás” az idősek számára még fontosabb vállalást jelent, mint más korosztályok esetében. A szociális készségek megerősítik a befogadás élményét, hozzájárulnak ahhoz, hogy az ember részévé váljon egy vagy több közösségnek.

A korábbi kutatások (lásd például Anderson et al. 2014) eredményei ugyanakkor azt is megmutatták, hogy az önkéntes lehetőségek, fejlesztések hatást gyakorolnak az idősek saját céljainak felismerésére is.

A jelen tanulmány két finn szerzője nem hagyta azt sem figyelmen kívül, hogy a közigazgatásban/egészségügyben dolgozó szakemberek milyen fontos szerepet játszanak az idős emberek önkéntesség iránti vonzalmának felismerésében, lehetséges erőforrásaik feltárásában. Az önkéntességgel foglalkozó vizsgálatok többsége éppen ezért az önkéntesség hatásának vizsgálatára összpontosít, hiszen ezen elemzések eredményei lehetőséget adhatnak arra, hogy az egészségügyi ágazat a különböző egyesületekkel, szervezetekkel együttműködve, kidolgozhasson új, önkéntességre épülő tevékenységi modelleket az időskorúak önkéntesként való foglalkoztatására.

Tiittanen és Turjamaa 2022-ben megjelent tanulmányának célja, hogy feltárják az idősek önkéntességre motiválásának tényezőit, megismertessék társadalmi befogadásuk és közösségi részvételük lehetőségeinek alternatíváit.

A VIZSGÁLAT MÓDSZERTANA

A szerzők alapvetően fókuszcsoportos módszertannal dolgoztak. E vizsgálati forma arra adott lehetőséget, hogy a résztvevők közösen tudjanak beszélgetni, illetve gondolkodni e

napjainkban aktuális témáról. A fókuszcsoporthoz beszélgetéseket 2020–2021-ben két kelet-finnországi régióban bonyolították le, 38 fővel, akik között 28 nő és 10 férfi résztvevő volt. A 38 résztvevő közül 21 fő egy és kilenc év, míg 14 fő tíz évnél régebb óta volt önkéntes, és csak 3 fő volt az, akinek semmilyen önkéntes tapasztalata nem volt.

A 65–81 év közötti, vidéki finn városban élő tanárokat, magánvállalkozókat, mérnököket, ápolókat, bolti eladókat és szociális munkásokat nyolc fókuszcsoporthoz osztották.

A vizsgálatot végző két kutató szakmailag elengedhetetlennek tartotta a résztvevőkkel kialakított bizalmas kapcsolatot, ezzel is segítve a válaszadói hajlandóságukat.

A beszélgetés során – amely 35-130 percet vett igénybe – három önkéntességgel kapcsolatos téma került a fókuszcsoporthoz vizsgálat középpontjába:

- *Mi motiválta az önkéntes munkába való bekapcsolódásra?*
- *Hogyan hat az önkéntesség az önkéntesek közösségérzetére (sense of communality)?*
- *Hogyan hatott az önkéntesség az önkéntes befogadására?*

A vizsgálat eredményeinek feldolgozása tartalomelemző módszerrel készült. Első körben a felvett tartalmak átolvasására, a másodikban szövegelemzésre került sor, és végül az adatokat kategóriákba sorolták.

MI ÖSZTÖNZI AZ IDŐSKORÚAKAT AZ ÖNKÉNTESSÉGRE?

A fókuszcsoporthoz beszélgetések eredményei azt mutatták, hogy időskorban az önkéntes munka elsősorban a tevékenységet végzők aktivitásától és motivációjától függ, illetve kiemelt szempontot jelentett még az adott tevékenység támogatása. Az idős önkéntesek munkatapasztalata sokat segített abban, hogy a feladatot miként kezeljék. A válaszadók azt is megemlítették, sok esetben el kellett tennie egy „kis” időnek ahhoz, hogy képesek legyenek a választott önkéntes feladatba bekapcsolódni. Erre a közös éneklésben való részvétel példáját említették. Kezdetben a háttérből figyelve vettek részt a segítő csoporttal való éneklésben, és ezt követően – bátorságot érezve – léptek be a közös tevékenységbe.

A vizsgálatban résztvevők erőteljesen hangsúlyozták az érzelmi indítékok fontosságát is. Valamennyien úgy fogalmaztak, hogy az önkéntes munkában való részvétel motivációs szempontból „a mi idősek segítünk az embereknek” gondolatának jegyében történik. További faktorként a segítségnyújtás vágyát említették, kiegészítve a tanulás és az új dolgok iránti érdeklődéssel.

Sokan vélik úgy, hogy magányos idősként az önkéntesség egy lehetőség: megismerkedni, beszélgetni más emberekkel, különös tekintettel a közös találkozásokra, intim viszonyok kialakítására kortársakkal.

A KÖZÖSSÉG ÉRZÉS ÉS BEFOGADÁS MINT TÁRSADALMI TŐKE AZ IDŐSKORÚAK ÖNKÉNTESSÉGÉBEN

Az fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálat alapján kibontakozott az a tartalom, amely az önkéntesség több szempontú befolyásolását illusztrálta. A közösségben történő együttműködés, a tapasztalatok megosztása, az egyéni vagy csoportos munkavégzés mind izgalmas eredményekként jelennek meg a tanulmányban. Az önkéntesség erősítette az önkéntesek körében a befogadást, sőt ezen keresztül az egyéni életek újragondolását, a személyes pár/baráti kapcsolatokba való mélyebb betekintést. A saját tudás, ismeret, készség és képesség az önkéntes munka végzése során egyaránt felhasználtatott.

A szerzőpáros más eredményekre is rávilágított tanulmányukban, így például, válaszadóik szerint az önkéntesség kitöltötte számukra a társadalmi űrt. Az idősök általános társadalmi jólétére kiemelten kedvező hatást gyakoroltak az önkéntes tevékenység keretén belül végzett foglalatosságok. A közösség és befogadás mint társadalmi tőke, kapcsolati hálóként jelent meg életükben, amit mindennapjaikban sok esetben kiemelten kezeltek. A kutatók által feltártak szerint az önkéntesek úgy érezték, szívesen látták őket az önkéntesek csoportjában, összetartozást, elfogadást tapasztaltak. A korábbi – hasonló témában írt – munkákban az önkéntes szereplők arról számoltak be, hogy azért kezdtek önkéntes munkába, mert aktívak szerettek volna maradni – ezt Tiittanen és Turjamaa eredményei is megerősítették

Az idős önkéntesek számára nem merült fel motivációként az egyéni karrierutak megvalósítására irányuló törekvés igénye, szemben a célként kitűzött szociabilitással, a saját fejlődésük lehetőségével. Ez utóbbi köszönhető a finn értékrendszernek és a mindennapokban jelenlévő biztonságnak.

A lényeges kérdés azonban az, hogy a népesség elöregedésével az idősök számára nyújtott önkormányzati szolgáltatások képesek lesznek-e önmaguk biztosítani a mindennapokhoz, társas együttlétekhez kapcsolódó segítséget a nonprofit szervezetek nélkül.

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány egy kismintás vizsgálat alapján mutatta a finn időskorú önkéntesek tapasztalatait tevékenységük motivációs indokainak tükrében, kiemelve azon szempontokat, hogy önkéntességük miként befolyásolja társadalmi, közösségi beilleszkedésüket, valamint közösségi létüket. Az önkéntesek közösségi léte a vizsgált csoport számára különösen fontosnak mutatkozott, hiszen a magányosság, egyedüllét ellensúlyozása mellett egy olyan kulturális tőke teremtő erejét is jelenti, amely hosszú távon az egyéni kapcsolatokra is hat. Az idősek közösségi érzését a mindenki által ismert szabályok erősítik.

Ugyanakkor a finn tapasztalatok szerint az időseknek több támogatásra van szükségük az önkormányzatok részéről, a közösségi szolgáltatásokkal pedig erősebb együttműködés kialakítására kellene törekedni, mivel e szervezetek nem minden esetben képesek reagálni az idős népesség élethelyzeteiben előforduló kihívásokra.

A tanulmány legfőbb mondanivalóját abban láthatjuk, hogy az időskorúak társadalmi megítélésében különösen fontos eszköz az önkéntességben való részvételük lehetőségének megteremtése, illetve ezáltal az egyéni és kollektív elfogadásuk gördülékenyebbé válása. Az önkéntesség ugyanakkor az e korosztályba tartozók számára is értékteremtő cselekvési mechanizmust jelent; segít a magány oldásában, a közösségek iránti elköteleződés kialakításában, valamint a generációk közötti szakadék feloldásában. Ezért is ajánlom a jelen összefoglalást azoknak a szakembereknek, önkénteseknek, illetve az egyetemi oktatásban résztvevő hallgatóknak és oktatóknak, akik szeretnék megismerni az idős korosztály önkéntességhez való viszonyát, a közösségi kapcsolódásuk megteremtésének különböző formáit, valamint azokat a lehetséges alternatívákat, amelyekkel hosszú távon az önkéntességi programba a csoport bevonható.

IRODALOM

Pettigrew, Simone – Jongenelis, Michelle – Jackson, Ben – Warburton, Jeni (2020): A randomized controlled trial and pragmatic analysis of the effects of volunteering on the health and well-being of older people. *Aging Clin. Exp. Res.* 32, pp.711-721. DOI:10.1007/s40520-019-01241-3

Anderson, Nicole – Damianakis, Techla – Kröger, Edeltraut – Wagner, Laura – Deirdre R Dawson, Deidre – Binns, Malcom – Bernstein, Syrelle – Caspi, Elion – Cook, Susanne (2014): The benefits associated with volunteering among seniors: A critical review and recommendations for future research. *Psychol. Bull.* 140, pp. 1505–1533. DOI:10.1037/a0037610.